

Analýza textu a diskurzu pro překladaatele

Monika Strmisková
ÚRJL FFMU

Pojem diskursu a textu

- Polysémie obou pojmů
- Rozdílné chápání obou pojmů v rámci různých disciplín
- Tradiční pojetí: opozice mluvenosti (diskurs) a psanosti (text)

Diskurs

- Rozmluva, rozhovor, rozprava
- Text, jazykový projev (lingv.)

Discurso

- Conjunto de ideas sobre las cuales alguien construye sus alocuciones o intervenciones
- Exposición que alguien hace sobre un tema y ante el público
- Conjunto de palabras y frases empleadas para manifestar o exponer lo que se sabe, se siente o piensa sobre un tema

Text

- Záznam jazykového projevu (zvl. tištěný nebo psaný)
- Slovní doprovod
- Konečný (zpravidla grafický) jazykový záznam autorova záměru
- Jedno znění literárního díla

Texto

- Conjunto de palabras, relacionadas formalmente y con sentido, que forman un documento escrito
- Cualquier escrito o su contenido, al que alguien se refiere o que se cita para apoyar una opinión o teoría
- Conjunto de palabras que forman la parte original de una obra, a diferencia de las notas, comentarios o explicaciones

Diskurs

- Užití jazyka při mluvení či psaní k dosažení pragmatického významu. Diskurzem (z hlediska mluvčího) může být označena jednotlivá promluva mluvčího od jednoduché subjekt-predikátové formy počínaje, až po rozsáhlé útvary (několikahodinový projev, román), někdy také celý soubor všech těchto promluv shodného diskurzivního žánru, nebo dialog (...) či diskuse.
(<http://filosofia.cz/d.html>)

Text

- Produkt diskurzivního procesu. V psaném jazyce je produkován jednou ze stran, účastnících se komunikace (pisatelem) a je jednou z částí komunikace. Z mluveného jazyka přetrvává text diskurzu pouze tehdy, je-li zaznamenán. (<http://filosofia.cz/t.html#249>)
- Ucelený jazykový projev, ne nutně psaný, ale nějak fixovaný (nahrávka), vyznačující se kohezí, koherencí, adekvací, tj. je provázaný, logicky uspořádaný a sdělný v rámci konkrétní komunikační situace.

Vlastnosti textu

- Koheze
- Koherence
- Adekvace
- Akceptabilita
- Intencionalita
- Informativnost
- Situacionalita
- Intertextualita

Možné klasifikace textů/jazykových projevů

- Podle typu obsahu a oblasti lidské činnosti
- Podle funkce
- Podle stylizačního postupu (Werlich, 1982)
- Podle struktury
- Podle přenosového kanálu (mluvený X psaný)
- Podle participantů (monologický x dialogický)
- Podle užitého jazykového útvaru (spisovný x nespisovný...slang, dialekt...)
- ...

Text jako komunikát

Východisko: základní schéma komunikace (Bühler, Jacobson, sémiotika)

CONTEXT KOMUNIKAČNÍ SITUACE/
CONTEXTO DE LA SITUACIÓN ENUNCIATIVA
prostor a čas/tiempo y espacio

kanál/canal

EMITOR/EMISOR -----> RECIPIENT/RECEPTOR

sdělení/mensaje

KÓD/CÓDIGO

Kodifikace/codificación

dekodifikace/descodificación



Překladaťel /traductor

Hymes (1972)

Schéma „SPEAKING“

Situation, Participants, Ends, Act sequences, Key, Instrumentalities, Norms, Genre

Situace, účastníci, cíle/intence, posloupnost řečových aktů, klíč, nástroje, normy, žánr

Výstavba a uspořádání textu

Shrnutí postupu při analýze

1. Všeobecné posouzení textu

- Typologické zařazení textu, určení jeho komunikační funkce
- Jazykový útvar (spisovný, nespisovný, slang, dialekt...)
- Téma a obsah textu
- Záměr vysilatele
- Adekvátnost a akceptabilita textu vzhledem k očekávání příjemce
- (Kanál, přenosové médium), užitý kód komunikace

2. Výstavba a členění textu, vztah jazykových prostředků a tematických prvků

- Kompozice, horizontální a vertikální členění
- Koherence, koheze a jejich prostředky (přímá, nepřímá... řeč, opakování, gradace, deixe, konektory)

3. Syntaktické prostředky

- Typy vět a jejich komunikační funkce (v. jednoduché a souvětí, s. souřadné a podřadné, struktura vět, výpovědi polovětné a nevětné).
- Délka syntaktické jednotky
- Spojovací výrazy, řetězení větných celků
- Nasycenost, sevřenost (kondenzace)
- Nadbytečnost a úspornost ve výstavbě věty.
- Slovosled a větosled

4. lexikální a slovotvorné prostředky

- Typ pojmenování (jednoslovná, víceslovná, opisná, atd.)
- Eufemismy, deminutiva, augmentativa, expresivní výrazy
- Synonyma, antonyma, homonyma
- Obrazná pojmenování
- Slova přejatá, módní, neologismy, archaismy, historismy
- Frazémy
- Odborné termíny, profesionalismy, výrazy slangové, argotické,...

Literatura

- Calsamiglia Blancafort, H. – Tusón Valls, A. (2008), *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso*, Barcelona, Ariel.
- Cuenca, M.J. (2010), *Gramática del texto*, Madrid, Arco Libros.
- Renkema, J. (1993), *Discourse Studies. An Introductory Textbook*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing.